

Довгоп'ята Д. В.,

студентка Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник: Микитенко В. О.,

викладач циклової комісії видавничої справи,

культури та української філології

Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка

ЕТНОСЕМАНТИЧНА МОВНА ОСОБИСТІТЬ ЛІНИ КОСТЕНКО ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Найбільш точним показником національного характеру будь-якої країни є мова, яка суттєво змінюється під впливом духовних, культурних, суспільно-політичних та людських чинників. У той же час вона, постійно змінюючись і взаємодіючи з народом, активно впливає на нього та пришвидшує розвиток суспільства в тому напрямку, в якому сама зазнає змін. На думку Й. Вайсгербера, «кожна рідна мова – це сила, яка рухає культуру, оскільки вона присутня в кожному витворі людської культури і визначає її результати. Кожна рідна мова – це могутня історична сила, оскільки вона в процесі здійснення закону мовного співтовариства історично сплавляє і рухає групу людей [1, с. 140]». Отже, це суттєвий взаємовплив – суспільство впливає на мову, а мова впливає на суспільство.

Етнолінгвістика як наука спрямована на вивчення віддзеркалень в мові етнічної свідомості, менталітету, матеріальної та духовної культури, національної самоідентичності. Н. Дика вважає, що «формування мовної особистості полягає не тільки у здобутті людиною певних знань, умінь і навичок, але й самовихованні, самовдосконаленні, що виражається в прагненні та вмінні мовців спілкуватися рідною та іншими мовами, у систематичній, послідовній, наполегливій роботі над вдосконаленням власного мовлення [2, с. 6]». Отже, етносемантична мовна особистість найбільш яскраво виражає вплив культури на формування етнічної

самосвідомості: сприймаючи інформацію, яка возвеличує любов і пошану до рідної землі, оспівує традиції і культуру батьківщини, людина вчиться любити і шанувати свою країну.

Значний вклад у розуміння українцями власної значущості на етнічному рівні внесла українська література: постаті Т. Шевченка, В. Сосюри, Л. Українки, Л. Костенко у свідомості будь-якого українця пов'язані з думками про велич українського народу, важливість його історії, літератури і мови. Дослідження мовної особистості письменників, які відіграли важливу роль у процесі формування і поширення української культури є одним з актуальних напрямків сучасного мовознавства.

Як свідчить біографія Ліни Костенко, її етносемантична мовна особистість формувалась під впливом багатьох чинників: виховання у родині українських вчителів, відвідування літературної студії при журналі «Дніпро» (редактором у ньому працював Андрій Малишко, що безперечно вплинуло на мовне оточення письменниці), любов до світової та української літератури, яка зародилась ще в дитинстві. У результаті цього сформувалась мовна особистість, яка нині має суттєвий вплив на думки людей про свою етнічну значущість. Особливо яскраво виражена це у віршах. Поетеса, широко використавши численні засоби увиразнення мовлення, змогла доступно розповісти про свої почуття до рідної країни. У віршах поетеси простежуємо такі особливості вираження етносемантичної мовної особистості:

співчуття до своєї землі:

- *«Як ти зжилася з тугою чаїною! Як часто лицемірив твій Парнас!...Шматок землі, ти зवेशся Україною. Ти був до нас. Ти будеш після нас»* (вірш «Біль єдиної зброї»).

туга за батьківщиною:

- *«Я прощаюся з рідним краєм у мовчанні, в побожній тиші...»* (вірш «Я прощаюся з рідним краєм...»);

- *«Сонце, сонце, освітлюй тіні! Не заходь, почекай хвилину! Я ще раз у твоєму промінні озирнусь на свою батьківщину»* (вірш «Я прощаюся з рідним краєм...»);

- *«Я хочу на озеро Світязь, в туман таємничих лісів»* (вірш «Я хочу на озеро Світязь...»).

пошана одному з найвидатніших українських письменників, шляхом звернення до нього зі своїми переживаннями:

- *«Кобзарю, знаєш, нелегка епоха оцей двадцятий невгомонний вік»* (вірш «Кобзарю...»).

щира і неприхована любов до всіх українських земель, яка яскравими епітетами пронизує не один вірш Ліни Костенко:

- *«Люблю чернігівську дорогу – весною, влітку, восени»* (вірш «Люблю чернігівську дорогу...»);

- *«усе так гарно, чисто, незрадливо, усе як є – дорога, явори, усе моє, все зветься – Україна. Така краса, висока і нетлінна, що хоч спинись і з Богом говори»* (вірш «Усе моє, все зветься – Україна»);

- *«Спинюся я і довго буду слухать, як бродить серпень по землі моїй... Ще над Дніпром клубочиться задуха, ще пахне степом сизий деревій»* (вірш «Спинюся я і довго буду слухать»).

Аналіз поетичних текстів Ліни Костенко щодо вияву в них особливостей етносемантичної мовної особистості автора дозволив дійти висновку, що поетеса у своїх віршах часто звертається до батьківщини, описує українські землі, переймається за майбутнє не тільки українського народу, а і його культурної спадщини, яка стане основою для формування національно свідомої мовної особистості інформаційної доби, що забезпечить розвиток і популяризацію української мови. Когнітивний рівень мовної особистості Ліни Костенко, до якого як інваріативний складник належить національна самоідентичність, сформований на ґрунті пошани до рідної землі, національної мовної картини світу, народного мовного світосприйняття, що можна простежити у творчості поетеси, де вона

возвеличує українські землі тонко вводячи опис рідних країв, відображає національну ментальність, підкреслює етнічну значущість українського народу.

Література:

1. Вайсгербер Й. Л. Родной язык и формирование духа / Й. Л. Вайсгербер. Перев. с нем., вст. ст. и комен. О. А. Радченко. – Изд. 2. – М.: Эдиториал УРСС, 2004. – С. 30-162.

2. Дика Н. М. Мовна особистість: міждисциплінарний аспект / Н. М. Дика // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. – № 27. – 2017. – С. 4-7.

3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – Изд. 6-е. – М.: URSS, 2007. – 263 с.

4. Махінов В. М. Становлення мовної особистості в історії розвитку європейського соціокультурного освітнього простору: монографія / В. М. Махінов; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 427 с.

5. Микитенко В. О. Розвиток теорії мовної особистості: хронологічний аспект [Електронний ресурс] / В. О. Микитенко // «Формування мовної особистості інформаційної доби»: Матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції: м. Київ, 30 травня 2017 р. – Режим доступу: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/fmoid/paper/viewFile/181/176> (Дата звернення 24 травня 2018 року).